

ALACAKLI TEMERRÜDÜNÜN HUKUKİ SONUÇLARI

(Legal Consequences of the Creditor Default)

Ar. Gör. Tuğçe TEK BEN*

ÖZET

Bu makalede, ilk olarak alacaklı temerrüdünün varlığı için gerekli şartlar temel düzeyde incelenmiştir. Makalede, alacaklı temerrüdünün genel ve özel olarak hukuki sonuçları ayrıntılarıyla değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, masraflar, hasar, sorumluluk, alacaklı temerrüdünün borçlu temerrüdü ile ilişkisi, alacaklı temerrüdünün ödemezlik def'i ile ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra alacaklının temerrüdü durumunda borçluya sağlanan imkânlar olan malın tevdi, satımı ve sözleşmeden dönme üzerinde durulmuştur. Son olarak, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndaki (TBK) hükümler, 818 Sayılı Borçlar Kanunu (eski BK) ile karşılaştırılmak suretiyle incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Alacaklı, borçlu, alacaklı temerrüdü, borçlu temerrüdü, ödemezlik def'i, tevdi, hasar, sorumluluk, sözleşmeden dönme, alacaklı temerrüdünün hukuki sonuçları.

Abstract

In this essay, at the outset conditions of the creditor default are examined. General and special consequences of the creditor default are in detail analyzed as well. Also expenses, damage, responsibility, the relationship between default of debtor and creditor default and the relationship between the creditor default and defense of non-performance (exceptio non adimpleti contractus) are discussed. Then the focus of attention this turns to the consignment, sale and avoidance of contract. Finally, statutory regulations regarding creditor default pertaining to new Turkish Code of Obligations (Act No.6098) is compared with the former Turkish Code of Obligation (Act No. 818).

Keywords: Creditor, debtor, creditor default, default of debtor, defense of non performance (exceptio non adimpleti contractus), consignment, damage, responsibility, avoidance of contract, the legal results of the creditor default.

* Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

GİRİŞ

Bir borç ilişkisinde borçlunun rolü, borçlandığı edimin ifasını gerçekleştirmek; alacaklının rolü ise tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun edimini kabul etmek, karşılıklı iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise hem karşı edimi kabul etmek hem de kendi borcunu ifa etmektir. Alacaklının edimi kabul etmemesi, çoğunlukla sorumluluğuna yol açmamakla birlikte, bazen edimi kabul, alacaklı için bir borç da teşkil edebilmektedir¹. Alacaklı borçlu tarafından usulüne uygun yapılan ifa teklifini haklı bir nedene dayanmaksızın kabul etmez ise, alacaklı temerrüdü meydana gelir². Bu durumda ifa engeli, alacaklının hareketsizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda alacaklı temerrüdünün borçlu ve alacaklıya dönük iki şartı mevcuttur. Borçlu tarafından edimin ifaya uygun olarak arz edilmesi gereklidir. Zira ifa edime uygun değilse, alacaklı buna kabule mecbur olmadığından temerrüt olgusu gerçekleşmez. Alacaklı bakımından gereken şart ise, ifanın haklı bir nedene dayanılmaksızın reddedilmesi ya da ifa için hazırlık hareketlerinin yapılmasından kaçınılmasıdır³. Hazırlık hareketlerinin gerçekleştirilmesi de alacaklı açısından teknik anlamda bir borç teşkil etmez⁴ ve alacaklı için ifa yükümlülüğü doğurmaz. Fakat alacaklının kendisi için doğacak yararlı sonuçlara ulaşması için bu davranışları yerine getirmesi gerekir⁵.

Ifanın gerçekleşmesi için sadece alacaklı tarafın kabulünün beklendiği ve borçlu tarafından, her bakımdan usule uygun ifa teklifinin gerçekleştirildiği bir halde, alacaklının eylemsizliği nedeniyle borçlunun borcunu ifa edip borçtan kurtulmaya olan menfaati ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle Kanunda borçluyu kurtarıcı bazı imkânlar yer almakla birlikte, sırf alacaklının bir hakkını kullanmaması nedeniyle

¹ Edimi kabulün sadece hak değil, borç da teşkil edebildiği bu tür durumlarda alacaklı ifayı kabulden kaçınırsa alacaklı temerrüdüne düşmüş olmakla birlikte, aynı zamanda borcuna aykırı davranan kimse durumunda olacaktır. Kemal **Oğuzman/Turgut Öz**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-I, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2014, sh. 367; Örneğin, TBK m. 232'de yer alan düzenleme gereğince satış sözleşmesinde alıcı, satılanı teslim almakla yükümlüdür. Ayrıca bkz. dn. 117.

² Alacaklı temerrüdü alacaklının ifaya katılması gereken ve ifanın hala mümkün olduğu hallerde söz konusu olabilir. Bkz. Rolf H. **Weber**, Berner Kommentar, Bd. VI/1/4, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, 2. Aufl, 2005, OR 91, N.13. Bu nedenle yapmama borçlarında alacaklı temerrüdü meydana gelmez. Bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 91, N.16-17; **Oğuzman/Öz**, 361, 362; Fikret **Eren**, Borçlar Hukuku, 6098 Sayılı TBK'na Göre Hazırlanmış Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2014, sh. 1011.

³ TBK m. 106: "Yapma veya verme edimi gereği gibi kendisine önerilen alacaklı, haklı bir sebep olmaksızın onu kabulden veya borçlunun borcunu ifa edebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınırsa, temerrüde düşmüş olur" şeklindedir.

⁴ **Weber**, Berner Kommentar, (OR 91, N. 26)'da sadece bu durum için değil ifa teklifini kabul etmemeyi de kapsayacak şekilde "Alacaklının ifaya katılmamasının borca aykırılık teşkil etmeyeceğinden" bahsedilmektedir.

⁵ Nami **Barlas**, Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992, sh.76.

borçlunun zor durumda bırakılmasının, sözleşmelerdeki taraf eşitliğine ve genel hak-kaniyet prensiplerine aykırı olduğu gerekçesiyle borçluyu sorumluluktan kurtarıcı veya borçlunun sorumluluğunu azaltıcı bazı düzenlemeler de getirilmiştir. O halde, alacaklı ve borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması için, alacaklı temerrüdünün hukuki sonuçlarını, borçlunun borçtan kurtulmasını sağlayan özel hükümler ve borçluyu alacaklı karşısında koruyan genel imkânlar şeklinde ikili bir ayrıma tâbi tutmak mümkündür.

1. Alacaklı Temerrüdünün Genel Sonuçları

Alacaklının temerrüde düşmüş olması, kural olarak borçlunun borcunun sona ermesine neden olmamaktadır⁶. Bu kuralın istisnası ise, TBK m. 593⁷ (eski BK m. 501) hükmünde yer alan ve alacaklının, kefilin ifa teklifini kabul etmemesi halinde kefilin, kefaletten kurtulacağını öngören düzenlemedir. Bu durumda kefilin, temerrüdün özel sonuçları ortaya çıktığında bahsedilebilecek imkânları kullanmaya ihtiyacı olmayacaktır⁸.

Borcunu usulüne uygun olarak ifa etmeyi teklif eden borçluyu, alacaklı karşısında koruyan düzenlemeler aşağıda başlıklar altında sıralanmıştır:

I. Borçlunun Muhafaza İçin Yaptığı Masrafların Alacaklı Tarafından Karşılanması

Sözleşmenin konusunun verme borcuna ilişkin olduğu durumlarda alacaklı temerrüde düştüğü zaman, borçlunun borç konusu eşyayı tevdi ederek borçtan kurtulma imkânı vardır. Borçlunun gerek tevdiden önce gerekse tevdiden sonra yapacağı alacaklıya bildirim, tevdi yeri belirlenmesi, malın taşınması, malın paketlenmesi ve benzeri- masrafları söz konusu olacaktır. Fakat malın tevdi gerçekleşene kadar da borçlu malı nezdinde tutmak ve korumak zorundadır. Bu sebeple borcun ifasını haklı

⁶ **Oğuzman/Öz**, 367; Necip **Kocayusufpaşaoğlu**/Hüseyin **Hatemi**/Rona **Serozan**/Abdülkadır **Arpacı**, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, C. III, Rona **Serozan**, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Bası, İstanbul 2014, sh.147; Haluk **Nomer**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2012, sh. 238; Safa **Reisoğlu**, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 23. Bası, İstanbul 2012, sh. 339; Ahmet **Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara 2014, sh. 677; Marius **Schraner**, Die Erfüllung der Obligationen, Art. 68-96 OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR), 3. Auflage, 2000, (Zürcher Kommentar), OR 92, N. 7.

⁷ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 04.02.2011, Kabul Tarihi: 11.01.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27836.

⁸ **von Tuhr**, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C.1-2, Çeviren: Cevat Edege, Ankara 1983, sh.538; Nevzat **Koç**, İsviçre-Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1992, sh.179; Tamer **İnal**, Borca Aykırılık ve Sonuçları, 2. Basım, İstanbul 2009, sh. 294.

bir sebep olmaksızın kabul etmeyen alacaklının, borçlu tarafından malın muhafazası için yapılan masrafları, borca aykırılık hükümleri uyarınca değil⁹ vekâletsiz iş görme kuralları gereğince ödemesi gerektiği kabul edilir¹⁰.

II. Borçlunun Sorumluluğunun Daha Az Şiddetle Takdir Edilmesi

Alacaklı temerrüdünde borçlunun, alacaklı lehine mala yönelik bakım ve koruma yükümü mevcuttur. Bu çerçevede, malın zarara uğraması halinde sorumluluğun kime ait olacağı sorunu gündeme gelir. Bu konuda Kanunda özel bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte, genel hükümlerden borçlunun sorumluluğunun alacaklı temerrüdünden önceki duruma göre daha hafif olacağı sonucuna varılabilir¹¹. Çünkü borçlunun kendisine bir faydası olmamasına rağmen malı muhafazaya devam etme mecburiyetinin yegâne sebebi, alacaklının hareketsizliği olup, bunun bütün olumsuz sonuçlarının da borçluya yüklenmemesi gerekir¹².

Alman hukukunda¹³, alacaklı temerrüdünün oluşmasıyla birlikte, borçlu sadece ağır ihmal ve kastından sorumlu tutulmaktadır. Türk ve İsviçre¹⁴ hukukunda ise buna benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. TBK m. 114'de genel olarak borcunu ifa etmeyen borçlunun hafif kusur da dâhil her türlü kusurundan sorumlu olacağı, fakat işin borçlu için fayda sağlamayacağı hallerde, sorumluluğun daha az şiddetle takdir olunacağı düzenlenmiştir. Bu durumda borçlunun kusuru hafif ihmal şeklinde derecelendirilse de, borçlu kural olarak sorumlu olacaktır¹⁵. TBK m. 114/II, haksız

⁹ **Weber**, Berner Kommentar, OR 91, N. 30-31; OR 92, N. 10.

¹⁰ Turgut **Önen**, Borçlar Hukuku, Genel Kurallar, Ankara 1974, sh. 191; **Koç**, 290; Aydın **Aybay**, Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Bölüm, 13. Bası, İstanbul 2011, sh.129; Kenan **Tunçomağ**, Türk Borçlar Hukuku, Cilt I, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976, sh. 766; **Reisoğlu**, 342; Feyzi Necmeddin **Feyzioğlu**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. II, 2. Bası, İstanbul 1977, sh.151; **Serozan**, 152; **von Tuhr**, 540; **Weber**, Berner Kommentar, OR 91, N. 26. **Üçer**, alacaklının tevdi kendi temerrüdü ile sebebiyet vermesinin tevdi masraflarını ödemek zorunluluğunu doğuracağını belirtmiştir. Bkz. Mehmet **Üçer**, Roma Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacaklının Temerrüdü, Turhan Kitabevi, Ankara 2007, sh. 205. Belirtelim ki, tevdi gerçekleşmese bile borçlunun temerrütten itibaren yaptığı masrafları alacaklıdan istemesi mümkündür.

¹¹ **Reisoğlu**, 342; **Serozan**, 147; **Önen**, 191; **Tunçomağ**, 764; **Eren**, 1017,1018; **Serozan**, 148; **Nomer**, 240; Hüseyin **Hatemi**/Emre **Gökyayla**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 3. Bası, İstanbul 2015, sh. 254; Selahattin Sulhi **Tekinay** /Sermet **Akman**/Haluk **Burcuoğlu**/Atilla **Altıp**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1988, sh. 1129-1130; Fatih **Bilgili**/Ertan **Demirkapı**, Borçlar Hukuku, İzmir 2015, sh. 174.

¹² **Tunçomağ**, 765; **Feyzioğlu**, 150; **Üçer**, 126; **von Tuhr**, 538. Alacaklı temerrüde düşmekle, sözleşme rizikosunu artırmış olacağından borçlu sadece ağır kusurundan yani sadece kast ve ağır ihmalinden sorumlu olacaktır. Bkz. **İnal**, 296.

¹³ BGB § 300/I.

¹⁴ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 15; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 12.

¹⁵ İsviçre'de hâkim görüş, alacaklı temerrüdü sırasında borçlunun malı hiçbir çıkarı olmadığı halde ve alacaklı yüzünden elinde tutmasından ötürü, sorumluluğunun 114/I'e göre daha hafif olaca-

fil sorumluluğuna ilişkin hükümlerin, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğa da uygulanacağını düzenlemiştir. TBK m. 52'de yer alan düzenleme gereğince, zarara uğrayanın zararı doğuran eyleme razı olması ya da kendisinin sebep olduğu hâl ve şartların zararın meydana gelmesine etki yapmış olması veya tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış olması hallerinde hâkimin tazminat miktarını hafifletebilmesi ya da tamamen kaldırabilmesi mümkün olacaktır. Maddede yer alan indirim sebepleri gereğince bir haksız fiilde zararın meydana gelmesine mağdurun etkisinin derecesine göre, failin sorumluluğunun azalması ya da ortadan kalkması mümkün olduğu gibi, borca aykırılık halinde alacaklının hareket tarzının ifayı engellemesi nedeniyle alacaklı temerrüdünün, borçlunun sorumluluğunu sınırlayıcı bir rol oynaması¹⁶ da kabul edilebilir.

Sorumluluğa alacaklının katlanması, borçlunun bakım ve koruma yükümü çerçevesinde özensiz davranmasının gerekçesini oluşturmadığından, borçlunun kusurlu davranışı halinde sorumluluğu gündeme gelir¹⁷. Bu durumda, borçlu, borç konusunu muhafaza konusunda her türlü dikkat ve özeni göstermiş olmasına rağmen zarar meydana gelmişse, borcundan kurtulur¹⁸.

III. Hasarın Alacaklıya Geçmesi

Hasar, sözleşmenin kurulmasından sonra fakat borcun ifa edilmesinden önce malda tarafların iradesi dışında meydana gelen eksilme, bozulma olarak tanımlanabilir¹⁹. Alacaklı temerrüdü halinde, hasarın alacaklıya ait olacağı konusunda genel bir kanuni düzenleme mevcut değildir²⁰.

TBK m. 483 hükmünde (eski BK m. 368) yer alan eser sözleşmesiyle ilgili düzenlemeye göre, iş sahibi işi kabul yönünde alacaklı temerrüdüne düşmüşse ve bu

ğını savunur. Bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 15; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N 12.

¹⁶ **Koç**, 276; **Oğuzman/Öz**, 368; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 15.

¹⁷ **Oğuzman/Öz**, 368; **Serozan**, 148.

¹⁸ **Koç**, 277; **Eren**, 1018.

¹⁹ Hasar kavramı için bkz. Hüseyin **Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı**, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, sh. 71 vd; Haluk **Tandoğan**, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.I/I, İstanbul 2008, sh. 104 vd; Cevdet **Yavuz/Faruk Acar/Burak Özen**, Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 9. Bası, İstanbul 2014, sh. 67 vd; Fikret **Eren**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2014, sh. 76; Fahrettin **Aral/Hasan Ayranacı**, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Bası, Ankara 2012, sh.73 vd; Aydın **Zevkliler/Emre Gökyayla**, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Ankara 2013, sh.41vd. ; Hayrunnisa **Özdemir**, "Satış Sözleşmesinde Yazar ve Hasarın İntikali", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2011, sh. 360, 361.

²⁰ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 18; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 15; **Oğuzman/Öz**, 369; **Serozan**, 149; **Eren**, 1018.

esnada eser, tarafların kusuru olmaksızın telef olmuş veya hasara uğramış ise, yüklenici (müteahhit) ücreti ve masrafı isteyebilecektir²¹. Bu durumda, alacaklı temerrüde düştüğü andan itibaren hasarın gerçekleşmesi durumunda sorumluluğun alacaklıya ait olacağı, eser sözleşmesi için özel olarak düzenlenmiştir. Doktrinde²² bu hükmün mal teslimini konu edinen tüm sözleşmelere uygulanabilecek tarzda geniş yorumlanması ve hasarın intikalinin alacaklının temerrüdü anından itibaren gerçekleşmesi gerektiği belirtilmiştir.

Satım sözleşmesiyle ilgili olarak, (eski) BK m. 183'de yer alan düzenlemede, belli istisnalar haricinde parça borcuna konu olan malların satımında hasar ve yararın alıcıya geçişi, sözleşmenin yapıldığı andan itibaren; cins borcuna konu olan mallarda ise, satılanın benzerlerinden ayırt edildiği andan²³ itibaren gerçekleşmekteydi. Buna göre, parça borcu bakımından hasarın temerrüde düşen alacaklıya geçişi söz konusu değildir, çünkü zaten sözleşmenin yapılmasından itibaren hasar, alıcıya geçmiş sayılır. Fakat cins borçları için, hasarın alacaklıya geçişinde, satıcının ayırt etmesini veya satıcının ayırt edip ihbar etmesinin gerekli görüldüğünü kabul edersek, ilkinde ayırt etme anından itibaren, ikincisinde ise ayırt etmenin ihbarı anından itibaren hasara alacaklı katlanacaktır. Çünkü bu durumda mal satıcı tarafından ayrılır, belli hale getirilir ve alıcıya teklif edilir. Ayırma ve belli hale getirme, temerrüde gerek kalmadan, hasarı alıcıya geçirir²⁴. Fakat ayırt etme anına, alacaklının da katılmasının gerekli görüldüğünün kabulü halinde, alacaklı hazırlık fiillerine katılmadığı için ayırt etme yapılamıyor ise, malın ayrılmasını önlediği için alacaklı temerrüde düşer ve ayırt etme anından önce temerrüdün gerçekleştiği bu durumda, temerrüt anından itibaren hasarın alacaklıya geçtiği kabul edilir²⁵. Buna karşılık, aksine düzenleme olmadığı

²¹ Eren, 1018; Oğuzman/Öz, 369; Haluk Tandoğan, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.II, İstanbul 2010, sh. 321 vd; Yavuz/Acar/ Özen, sh. 965; Eren, (Özel), 683 vd; Aral/Ayrancı, 380 vd; Zevkililer/ Gökyayla, 559 vd; Weber, Berner Kommentar, OR 92, N. 19; Schraner, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 16. Eski BK m. 368 (TBK m. 483/I) yönünden eser sözleşmesinde ve (eski) BK m. 183 (TBK m.208/2; 245/I) yönünden de parça satışlarında bu durum ayırdır. Bkz. Eren, 1018; Oğuzman/Öz, 369.

²² Serozan, 149; Üçer, 155; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, 1131.

²³ Ayırt etme, satılanın tartılması, sayılması, ölçülmesi, ambalajlanması suretiyle gerçekleştirilir. Ayırt etmenin ne anlama geldiği hususunda görüş birliği yoktur. Bir düşünce, ayırt etme işleminin satıcının tek tarafı olarak yapmasının yeterli görülmesi yönünde olup, başka bir düşünce buna ek olarak alıcıya ihbarı aramaktadır. Diğer bir düşünce ise, satıcının bu ayırt etme işlemini alıcıyla beraber ya da onun huzurunda yapmasını hasarın alıcıya geçişi için zorunlu görmektedir. Bkz. Yavuz/Acar/Özen, 75; Tandoğan (C. I/I), 115, 116; Zevkililer/Gökyayla, 43; Hatemi/Serozan/Arpacı, 72.

²⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/ Altop, 1132; Weber, Berner Kommentar, OR 92, N. 20; von Tuhr, 539.

²⁵ Bu durumun, cins borçları için hasarın ayırt etme anından itibaren alıcıya geçeceğini düzenleyen hükmün (eski BK m. 183/II) bir istisnasını oluşturduğu da belirtilmiştir. Örneğin, satıcı, alıcıya iki ton şeftali vermeyi borçlanmış ve şeftaliler alıcı tarafından satıcıya ait bahçeden toplanacaktır. Alıcı, şeftalilerin toplanması için kendisine düşeni yapmamış ve temerrüde düşmüştür. Temerrüt

durumlarda diğer cins borçları ve özellikle para borçları bakımından ise, hasarın tevdi ile alacaklıya geçtiği kabul edilmiştir²⁶. Bu durumda malın borçlu tarafından tevdi mahalline bırakılmasından itibaren, malın çalınması, yanması gibi durumlarda doğan zararlara alacaklı katlanacaktır²⁷. Nitekim alacaklı temerrüdünün, borçluya zarar vermemesi gerektiği ve tevdiin sadece temerrüt halinde başvurulacak bir yol olduğu da belirtilmiştir²⁸.

Yeni Borçlar Kanunu (TBK), satım sözleşmesinde hasar ve yararın geçişi ile ilgili olarak, eskisinden farklı bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, taşınır satışlarında, zilyetliğin devri; taşınmaz satışlarında ise tescil anına kadar hasar ve yarar satıcıya aittir. Yeni hüküm, parça ve cins borcu ayırımı da yapmaksızın, hasarın geçişinde zilyetliğin devrinden söz etmekte olduğundan, cins borçları bakımından ayırt etme anının tespiti ile ilgili değerlendirme yapmanın önemi kalmamıştır. TBK m. 208/II ise yeni bir düzenleme olup: “Taşınır satışlarında, alıcının satılanın zilyetliğini devralmada temerrüde düşmesi durumunda zilyetliğin devri gerçekleşmişçesine satılanın yarar ve hasarı alıcıya geçer” şeklindedir. Bu düzenlemeye göre, satım sözleşmesi bakımından tasarruf işleminin alıcının engellemesi nedeniyle gerçekleştirilememiş olduğu bu aşamada satıcı, malların maliki olmasına rağmen mala yönelik hasara katlanmayacaktır. Yani alıcı ifayı kabulden kaçınmış ve henüz mal satıcının elinde iken hasar gerçekleşmiş, mallar telef olmuşsa, bu hasara alıcı katlanacak, satıcı borcundan kurtulup, bedeli talep edebilecektir²⁹.

rütten sonra ağaçlar yanarsa, hasar alıcıya ait olur ve elde edemediği şeftalilerin bedelini ödemek zorunda kalır. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1132. Ayrıca bkz **von Tuhr**, 539; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 20.

²⁶ Cins borçlarında cinsiyle belirlenmemiş mal satışları özellikle kendine özgü cins borcu olan para borçlarında tevdi gerçekleşmedikçe hasarın borçluda kalacağı belirtilmiştir. Bu görüşte olarak bkz. **Eren**, 1018. Keza, paranın ayırt edilmiş olmasının hasarın alacaklıya geçmesi için yeterli olmadığı hakkında bkz. **Koç**, 277; **Schranner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 18. Alacaklıya teklif edilen meblağın ayırt edilmesi veya alacaklının gelip alması için hazırlanması, hasarın alacaklıya aidiyeti için yeterli olmadığı yönünde bkz. **von Tuhr**, 539. Esasen, (eski) BK m. 91, bu durumu teyit eder gözükmektedir. Keza TBK m.107/I'de de hasarın temerrüt halindeki alacaklıya geçişinin tevdi bağlandığı ifade edilmiştir. Bkz. **Oğuzman/Öz**, 369; **Koç**, 284; **Eren**, 1021; **Kılıçoğlu**, 682; **Aybay**, 128; **Bilgili/Demirkapı**, 175.

²⁷ **Kılıçoğlu**, 682; **Oğuzman/Öz**, 369; **Serozan**, 150; **Eren**, 1018.

²⁸ Bu görüşte olarak bkz. **Feyzioğlu**, 151; **von Tuhr**, 539.

²⁹ **Yavuz/Acar/Özen**, 69 vd; **Aybay**, 129. Satım sözleşmesinde yarar ve hasar düzenlemesi hakkında bkz. **Özdemir**, 359-379; **Hatemi/Gökyayla**, 251; **Yavuz/Acar/Özen**, 67-78; **Aral/Ayrancı** 73-77; **Zevkliler/Gökyayla**, 41-51; **Eren**, (Özel), 80 vd.

IV. Alacaklı Temerrüdünün, Borçlu Temerrüdü ve Ödemezlik Def'i ile İlişkisi

Borçlu temerrüdünün sona ermesi ve karşılıklı sözleşmelerde mütemerrit alacaklının ödemezlik def'i ileri sürme hakkını kullanamayacak olması, doktrinde alacaklı temerrüdünün sonuçları arasında gösterilmiş olmakla beraber³⁰, bu hususların genel olarak alacaklı temerrüdünün değil, alacaklı temerrüdünün en önemli şartı olan borçlunun borcunu ifayı teklif etmesinin bir sonucu olduğu düşüncesinin³¹ desteklenmesini yararlı görmekteyiz. Zira borçlu, ifası mümkün ve muaccel olan borcunu ifa etmediğinde, belli şartların gerçekleşmesiyle borçlu temerrüdü söz konusu olur. Borçlu ifanın usulüne uygun arzıyla temerrütten kurtulur fakat alacaklı usulüne uygun ifa teklifini haklı sebebi olmadan kabul etmediği zaman, alacaklı temerrüdü gerçekleşir. Borçluyu temerrütten kurtaran, borcunun usulüne uygun ifasını teklif etmesi olup, alacaklının ifayı kabul etmemesi değildir³².

Aksi kararlaştırılmadığı sürece iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar borçlarını aynı anda ifa ile yükümlüdür. TBK m. 97 hükmü gereği, taraflardan biri kendi borcunu ifa etmemiş ya da ifasını teklif etmemiş ise karşı taraftan borcunu ifa etmesini isteyemez. Dolayısıyla kendi borcunu ifa etmeyen, karşı taraftan ifa talebinde bulunursa ödemezlik def'i³³ ile karşılaşır. Alacaklı, kendisine yapılan usulüne uygun ifa teklifini haklı bir sebeple reddederse, temerrüde düşmez. Bu durumda borçlu da kendisine düşeni yapmış, borcun ifasını teklif etmiş olması sebebiyle, alacaklı tarafından ödemezlik def'i ileri sürülemeyeceğinden, ödemezlik savunmasının temerrüdün değil, ifanın arzının bir sonucu olduğu söylenebilir³⁴. Eğer borçlunun (karşı edim) alacağının muacceliyeti, kendi ediminin ifası şartına bağlanmışsa; yani

³⁰ **Reisoğlu**, 342; **Aybay**,129; **Feyzioğlu**, 152,153; **Üçer**, 135; **İnal**, 295; **Eren**, 1018, 1019. Alacaklı temerrüdünün ödemezlik def'i ve borçlu temerrüdünü dışlar mahiyette olduğu belirtilmiştir. Bkz. **Serozan**, 147; **von Tuhr**, 540; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 19-20.

³¹ **Oğuzman/Öz**, 368; **Barlas**, 85; **Weber**, Berner Kommentar, OR 91, N. 28.

³² Alacaklı temerrüdünün varlığı, borçlu temerrüdünü engeller. Burada özellik arz eden husus, erken ifa teklifinin alacaklı tarafından haklı sebep olmadan reddedilmesidir. Bu durumda alacaklı temerrüde düşeceği için daha sonra vade gelince borçlu tekrar ifa teklifinde bulunmak zorunda olmadığı gibi, borçlu temerrüdüne de düşmeyecektir. Bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 25.

³³ Ödemezlik def'i ve özellikleri ile def'ilere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Salomon **Kaniti**: Akdın İfa Edilmediği Def'i, İÜHF Yayınları No: 954, İstanbul 1962; Ahu Ayanoglu **Moralı**, "Taraflardan birinin dava esnasında borcun ifa edilmediği def'ini ileri sürmesine bağlanabilecek sonuçlar", *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, 2008/2, Sayı:10, sh. 451-468; Tuğçe **Tekben**, "Medeni Hukuk ve Usul Hukuku Açısından Defi'ler", *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Mezuniyet Projesi*, İstanbul 2010.

³⁴ **Oğuzman/Öz**, 368. Karşılıklı edimleri içeren sözleşmelerde borçlunun, kendi borcunu ifa etmekte temerrüde düşen karşı taraftan edimin ifasını istemesi ve onun da ifada bulunmaması durumunda borçlu temerrüdüne düşeceği, bu tür sözleşmelerde alacaklının da aynı zamanda borçlu konumunda olduğu belirtilmiştir. Bu görüşte olarak bkz. **Eren**, 1018.

borçlu önce ifa ile yükümlüyse ve alacaklının borcu borçlunun borcunu ifa etmesiyle muaccel olacaksa, borçlunun kendi borcunun ifasını usulüne uygun olarak teklif etmiş olması, alacaklının borcunun muaccel olması için yeterlidir. Alacaklı borçlunun usulüne uygun ifa teklifini haklı bir sebebi olmadan reddederse, önce ifa yükümlülüğü olan borçlu kendi edimini tevdi etmemiş de olsa, alacaklıdan karşı edimin ifasını talep edebilir³⁵.

2. Alacaklı Temerrüdünün Özel Sonuçları

Alacaklının temerrüde düşmüş olması, borçlunun borcunun sona erdiği anlamına gelmemektedir. Kanun, borçluya borçtan kurtulması için borcun türüne göre değişebilen belirli imkânlar tanımıştır. Bir şeyin teslimine ilişkin olan borçlarda malın tevdi, tevdi elverişli olmayan bir malın teslimi borçlanılmışsa borçlunun malı satarak bedelini tevdi imkânı mevcuttur. Sözleşmenin konusu bir yapma borcu ise borçluya sözleşmeden dönme imkânı tanınmıştır. Yapmama borçlarının ifasına ise kural olarak alacaklının katılması gerekmediğinden, bu borçlarda alacaklı temerrüdü söz konusu olmayacaktır³⁶.

I. Tevdi

TBK m. 107'de yer alan düzenlemeye göre, alacaklı temerrüde düştüğünde, borçlu hasar ve masrafları alacaklıya ait olmak üzere şeyi tevdi ederek borcundan kurtulabilecektir. Maddede, tevdi yerinin, ifa yerindeki hâkim³⁷ tarafından tayin edileceği; ticari eşya söz konusu ise mahkeme kararı olmaksızın da tevdiin mümkün olduğu düzenlenmiştir. Ticari eşyanın tevdiinde tevdi yerinin belirlenmesi için mahkemeye başvurmak yasaklanmamış fakat kanun gereği zorunlu da tutulmamıştır³⁸. Borçlunun tevdi imkânından yararlanabilmesi için malın tevdi edilmeye elverişli olması

³⁵ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 22; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 19; **Eren**, 1018.

³⁶ Bkz. dn. 2.

³⁷ (Eski) BK m. 91 düzenlemesi, "tediye yerindeki hâkim" tarafından tayin edileceği şeklindeydi. Görevli hâkim, HUMK m.8/f.2,b.4 uyarınca sulh hâkimi olarak anlaşılmaktaydı. HMK'da ise alacaklı temerrüdünde tevdi hükümleri yer almamış, tevdi mahallinin belirlenmesi (Eski BK m.91 - TBK m. 107) HMK m. 382 uyarınca doğrudan çekişmesiz yargı işi olarak öngörülmüştür. HMK m. 383 hükmü ise, aksine bir düzenleme olmadıkça tüm çekişmesiz yargı işleri bakımından (özellikle de HMK m. 382 hükmünde sayılan çekişmesiz yargı işleri bakımından) sulh mahkemesini görevli kılmıştır.

³⁸ **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Aybay**, 128; **Serozan**, 150; **Oğuzman/Öz**, 370; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 110. Ticari işlerde borçlu hâkimden tevdi yeri tayin edilmesini istemek zorunda değildir. Bkz. **Eren**, 1021; Ticari eşya, hâkimin tevdi yeri tayin etmesine gerek kalmaksızın ardiyeye de tevdi edilebilir. Bkz. **Nomer**, 239.

Ticari işlerde ardiyelerin hemen bulunabilmesi ve işlemlerde hızlılığın önemi, bu duruma gerekçe gösterilebilir. Bkz. **Kılıçoğlu**, 681.

gereklidir³⁹. Taşınır mallar (para, kıymetli evrak, bozulmayacak eşyalar gibi) tevdi elverişli iken, taşınmazlar yapısı itibarıyla tevdi elverişli değildir⁴⁰. Fakat kiralanan yeri tahliye ve teslim etmek isteyen kiracının, kiralayanın temerrüdü karşısında taşınmazın anahtarlarını mahkemenin tayin edeceği bir yere tevdi etmek suretiyle borçtan kurtulacağı kabul edilmektedir⁴¹.

TBK m. 107'ye göre borçlunun borçtan kurtulması, ticari malların söz konusu olduğu haller dışında, malı hâkim tarafından tayin edilen yere tevdi etmesiyle mümkün olur. Hâkim kararı olmaksızın kendiliğinden tevdi ile borçlu, borçtan kurtulmaz⁴². Örneğin kiracının, mahkeme kararı olmaksızın kendi seçtiği herhangi bir bankaya kira bedelini tevdi etmesi, kendisini borçtan ve hatta kiralayanın sonradan yapacağı ihtar üzerine de temerrüde düşmekten kurtarmayacaktır⁴³. Fakat Yargıtay 1978 tarihli bir kararında, tevdi yeri konusunda taraflar arasında bir teamül oluşmuşsa hâkime başvurulmadan kendiliğinden tevdi etmekle de borçtan kurtulmanın mümkün olduğuna hükmetmiştir⁴⁴. Nitekim Yargıtay başka bir kararında, taraflar

³⁹ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 71; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 59; **Oğuzman/Öz**, 372; **Eren**, 1019; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, 1127; **Kılıçoğlu**, 680; **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Bilgili/Demirkapı**, 175.

⁴⁰ **Oğuzman/Öz**, 370; **Tunçomağ**, 767; **Reisoğlu**, 339; **Önen**, 192; **Üçer**, 178; **İnal**, 293; **Hatemi/Gökyayla**, 252. Bu konuda, ancak üzerinde mülkiyet hakkı ve zilyetlik kurulabilecek bir yerden başka bir yere taşınabilecek maddi ve taşınır şeylerin tevdi elverişli olduğu belirtilmiştir. **Eren**, 1020. Alman hukukunda taşınmazı devir borcu hususunda, taşınmazın boşaltılmasının “tevdi” yerini tutabildiği ifade edilmektedir. Rona **Serozan**, Sözleşmeden Dönme, 2. Bası, İstanbul 2007, sh. 323; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 72 vd; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 65.

⁴¹ Anahtar teslimi söz konusu ise, anahtar tevdi mümkünüdür. Bkz. **Oğuzman/Öz**, 370,371; **Feyzioğlu**, 154; **Reisoğlu**, 339. Yargıtay da, taşınmazın anahtarının teslim edilmesi gerektiğini, fakat bunun tanıkla ispatı yoluna gidilemeyeceğini, mutlaka tevdi yeri tayin edilmek suretiyle tevdi edilmesi gerektiği görüşündedir. Yarg. 13. HD, 03.07.2003, E. 2003/4609, K. 2003/9023. (*Kazancı*). Karş. “Apartmanı iadeye mecbur olan kiracının, alacaklı temerrüde düştüğü zaman borçtan kurtulmak için hiçbir imkânâ sahip olmadığı, evin anahtarlarının tevdi edilmesinin de yeterli olmadığı belirtilmiştir” **von Tuhr**, 542; benzer görüş için bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 78-79.

⁴² **Oğuzman/Öz**, 370. “Borçlu, BK m. 91 [TBK m. 107] uyarınca yargıcın kararı üzerine borcunu belirlenen yere yatırmakla borcundan kurtulur.” Yarg. 13. HD, 13.10.1981, E. 5793, K. 6371. Mustafa Reşit **Karahasan**, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 5, İstanbul 2004, sh.169. “[...] kiralayanın ikametgâhında ödenmesi gereken kira borcunun, zamanında ve usule uygun biçimde sunulmuş olmasına karşın, haklı bir neden olmaksızın edimi reddeden alacaklının BK. nun 90. maddesine göre, temerrüde düştüğü kabul edilmelidir. Bu durumda borçluya düşen görev, tevdi yeri tayin ettirmektir [...] Öyle ise alacaklı, gerçekleşen temerrüdünün hüküm ve sonuçlarına katlanmalıdır [...]”. YHGK. 07.11.1980 E.1979/12-224, K. 1980/2333. (*Kazancıhukuk*).

⁴³ **Feyzioğlu**, 155. Yarg. 6. HD.’nin 3.12.1956, E. 9375, K. 6571 sayılı kararına göre: “Davalının tevdi mahallini mahkemeye tayin ettirmesi gerekirken, Ziraat Bankasına kendiliğinden para yatırması, davalıyı temerrüden kurtarmaz”. Son içtihatlar, 1959, sh. 3793 (**Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, 1124, dn.17’den naklen).

⁴⁴ Yarg. 12. HD, 6.11.1978, E. 8060, K. 8910. Yarg. 6. HD, 24.9.1979, E. 4543, K. 6860. (*Kazancıhukuk*) Yargıtay başka kararlarında ise tevdi konusunun kira parasının ödenmesi olması halinde

arasında önceki kiraların bankaya ödendiği konusunda taraflar arasında uyumsuzluk olmaması ve kiraların ödeme yerinin mal sahibinin bankadaki hesabı olmasının teatmül haline gelmesine rağmen, alacaklının tek taraflı olarak tevdi mahallini değiştirmesini de iyiniyet kurallarına aykırı bulmuştur⁴⁵.

Tevdi yerinin ifa yerindeki hâkim tarafından tayin edilmesi, borcun ifa yerinin tespitini ve buna ilişkin kuralların uygulanmasını gerektirir. Geniş anlamda tevdi yeri, TBK m. 89 çerçevesinde borcun ifa edileceği yer olarak belirtilebilir⁴⁶. Borcun ifa yeri konusunda taraflar düzenleme yapmışlarsa, taraflarca belirlenen yer; düzenleme yapmamışlarsa para borçları için⁴⁷ alacaklının ifa anındaki yerleşim yeri, parça borçları için sözleşmenin kurulduğu sırada malın bulunduğu yer, bunun dışındaki borçlar için ise doğumları sırasında borçlunun yerleşim yeri olup, ifa yerindeki hâkim, malın nereye tevdi edileceğini tayin edecektir⁴⁸. Dar anlamda tevdi yeri ise, tevdiin yapılacağı kişi veya makamı ifade eder⁴⁹.Tevdi yeri uygulamada para borçları için genellikle bir banka, diğer şeyler için ise, bir depo veya ardiye olabilmektedir⁵⁰.

Mahkeme, tevdi yeri tayininde, tevdi edilecek eşyanın korunması için tevdi yerinde bulunan ya da başka bir yerde bulunan üçüncü kişiyi yediemin olarak belirleyebilir⁵¹. Borçlu ile borçlunun malı tevdi ettiği şahıs arasında üçüncü kişi (alacaklı) lehine yapılmış vedia sözleşmesi (eski BK m.463; TBK m. 561, saklama sözleşmesi) söz konusu olur. Bu sözleşme gereğince, alacaklı malı teslim alma hakkına sahip olacaktır⁵².

Tevdi, borçlunun borçtan kurtulmasına olanak sağlayan bir hak olup, borçlu-

kiracının kira parasını konutta ödemeli olarak göndermesinin yeterli olduğunu bunun için ayrıca hâkime başvurarak tevdi yeri tayin edilmesinin gerek olmadığına hükmetmiştir. Yarg. HGK. 5.7.1967, E. 06/1521, K. 326, Yarg. HGK. 10.05.1967, E. 966/6-1592, K. 255. **Karahasan**, 171.

⁴⁵ Yarg. 12. HD, 05.10.1978, E. 7697, K. 7796. (Üçer,190'dan naklen).

⁴⁶ **Eren**, 1020; **Üçer**, 181.

⁴⁷ Para borcunun kabulünde temerrüt söz konusu ise, borçlunun temerrüde rağmen tevdi anına kadar parayı kullanmaya devam etmesi gerekçesiyle sözleşmeden doğan faizlerin, alacaklı temerrüt haline düştükten sonra da işlemeye devam edeceği yönünde bkz. **Eren**, 1019; **Oğuzman/Öz**, 369; **Bilgili/Demirkapı**, 174. Karş. "Para borcu için akitte bir faiz kararlaştırılmışsa, alacaklının temerrüde düşmesinden itibaren faiz artık işlemez". **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, 1132.

⁴⁸ **Tunçomağ**, 767; **Eren**, 1021; **Oğuzman/Öz**, 370; **Aybay**, 128; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, 1124; **Kılıçoğlu**, 681; **Reisoğlu**, 340; **Hatemi/Gökyayla**, 252.

⁴⁹ **Eren**, 1020; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 85. "Davalı borçlu, borcunu yerine getirmekten kaçındığı için proje ve hesapları BK m.91 uyarınca notere tevdi edip ihtarname ile onları noterden almasını borçluya bildiren davacı, kalan alacağı için istemde bulunabilir". Yarg. 15. HD, 7.7.1975, E.1109, K. 3440. **Karahasan**, 169.

⁵⁰ **Kılıçoğlu**, 681; **Tunçomağ**, 768; **Reisoğlu**, 340; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, 1125; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 95.

⁵¹ **Kılıçoğlu**, 681.

⁵² **Oğuzman/Öz**, 371; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, 1126; **Reisoğlu**, 340; **Feyzioğlu**, 154; **Serozan**, 149; **Kılıçoğlu**, 682; **Üçer**, 177; **Bilgili/Demirkapı**, 174; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 105a. Ayrıca geri alınmaz tevdi münhasır; geri alınabilir tevdi birlikte tam üçüncü şahıs yararına sözleşme olduğu savunulmaktadır. Bu görüşte olarak bkz. **Koç**, 205.

nun mutlaka başvurusu gereken, başvurmadığı zaman sorumluluğunu doğuracak bir borç ya da yükümlülük değildir⁵³. Ancak bazı istisnai durumlarda tevdi sadece bir hak olmayıp, aynı zamanda bir yükümlülüktür⁵⁴. Örneğin, bölünemeyen bir borcun birden çok alacaklı varsa ve alacaklıların bir kısmı temerrüde düşmüşse, alacaklılardan birinin talebiyle borçlu muaccel olan edimi tevdi etmekle yükümlüdür⁵⁵. Tevdi hakkı, borç ilişkisinde temerrüde düşmüş olan alacaklının karşısındaki borçluya ait olmakla beraber, borcun üçüncü şahıs tarafından ifasının mümkün olduğu hallerde, ifa yerine geçen tevdiin de, üçüncü şahıs tarafından yapılması mümkündür⁵⁶. Keza müteselsil borçlulardan her biri teslim edilecek şeyi tevdi yetkilidir⁵⁷.

Nitelik ve nicelik bakımından usulüne göre yapılan tevdi ile asıl borcun sona ermesi, kefaletten ve rehinden doğan fer'i borçların da sona ermesini sağlar⁵⁸. Buna karşın, alacaklının tevdi edilen malın mülkiyetini kazanması, eşyayı tevdi edilen yerden teslim alması veya teslim alma hakkını kullanmak istediğini bildirmesi anından itibaren mümkündür⁵⁹. Alacaklı, tevdi edilen şeyi kabul ettiğini beyan etmeden borçlu iflas ederse, tevdi edilen şeyler borçlunun iflas masasına dâhil olur⁶⁰.

Tevdi, borcunu ifa etmek isteyen fakat ifa teklifi kabul edilmediği için borçtan kurtulamayan borçlunun, borçtan kurtulmasını sağlayan bir imkândır. Fakat tevdi edilen malın borçlu tarafından geri alınabilmesi⁶¹, tevdi, ifadan ayırmaktadır⁶².

⁵³ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop** (1124), bu hususu: "Borçlu, alacaklının temerrüde düşmesiyle tevdi ile yükümlü olmaz" şeklinde; **Feyzioğlu** (154), aynı hususu "Tevdi, borçlu için bir mecburiyet değil, bir haktır" şeklinde belirtmiştir. **Reisoğlu**, (339) da, tevdiin, borçlu için isterse yararlanacağı bir olanak olduğunu, bir zorunluluk olmadığını belirtmiştir. Benzer görüş için bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 54; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 48.

⁵⁴ **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 48; **Eren**, 1020.

⁵⁵ **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 50; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 56.

⁵⁶ **Oser/Schönenberger**, Art 92, N.3; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 66; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 55. Keza müteselsil borçlulukta her bir borçlu; borçlunun iflası halinde iflas idaresi; miras bırakanın borçlarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olan mirasçılar da tevdi hakkını kullanabilirler. Bkz. **Koç**, 179.

⁵⁷ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 67; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 56.

⁵⁸ **Oğuzman/Öz**, 371; **Tunçomağ**, 771; **Reisoğlu**, 340; **Önen**, 192; **Bilgili/Demirkapı**, 175; **Eren**, 1021, 1022; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 121. Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere, TBK m. 593/f.2'ye göre ise, alacaklı kefilin teklif ettiği ödemeyi haklı sebep olmadan redderse, kefil tevdi gerek kalmadan borcundan kurtulur.

⁵⁹ **Oğuzman/Öz**, 371; **Tunçomağ**, 771; **Reisoğlu**, 340; **Feyzioğlu**, 154; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1126; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 137.

⁶⁰ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 139.

⁶¹ Önemli olan malın fiilen geri alınması olmayıp, borçlunun vedia alana malın kendisine geri verilmesini veya alacaklıya verilmemesini beyan etmesidir. Bkz. **von Tuhr** Andreas/**Escher** Arnold/**Siegwart** Alfred/**Schulin** Hermann, Allgemeiner Teil des schweizerischen Obligationenrechts, Bd. II, 3. Aufl., Zürich 1974, sh. 80; **Koç**, 199. **Reisoğlu** (340), geri alma hakkının, borçlu yönünden bir cayma niteliğinde olduğunu ve bu nedenle, borçlunun bu hakkını kullanarak malın alacaklıya tesliminin yasaklanmasını istemesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. **Kılçoğlu** (682) ise borçluya tanınan geri alma hakkını, borçluya, tevdi edilen ile kurulan üçüncü kişi yararına sözleşmeyi tek taraflı olarak fesih yetkisinin tanınması şeklinde ifade etmiştir.

⁶² **Eren**, 1021; **Feyzioğlu**, 154; **Oğuzman/Öz**, 371; **Üçer**, 197; **Weber**, Berner Kommentar, OR

Doktrinde bir görüş, tevdi ifa benzeri bir işlem saymaktadır⁶³. Tevdi edilen malı borçlunun geri alma hakkı ise, TBK m. 109'da yer alan düzenlemeye göre alacaklı tevdi edilen şeyi kabul ettiğini beyan etmedikçe⁶⁴, borçlu geri alma hakkından feragat etmedikçe⁶⁵ veya tevdi, bir rehlin kaldırılması sonucunu doğurmuyor ise mümkündür. Bu nedenle borçlunun geri alma hakkı varlığını sürdürdüğü sürece, borçlunun borcundan kurtulması nihai değildir; geri alma hakkı sona erene kadar var olan durum "askıda"dır⁶⁶. Bunun sonucu olarak alacaklının tevdi yerinden tevdi edilen şeyi talep hakkı bozucu şarta bağlıdır. Temerrüde düşmesine rağmen, alacaklının, borçlunun ifa teklifini sonradan kabul edebilme hakkının varlığı, borçlunun geri alma hakkının mutlak olmasını engellemiştir⁶⁷.

Eski BK m. 93'ün son cümlesinde yer alan düzenleme: "tevdi edilen şeyin istirdadı ile beraber alacak bütün teferruatıyla yeniden tevellüt eder" şeklinde olup, bir görüş, bu maddeyi borçlunun geri alma hakkını kullanması üzerine alacağın yeniden doğması şeklinde değerlendirmekte⁶⁸, diğer bir görüş ise, alacağın yeniden doğmadığını, sadece borçluya ait sorumluluğun sona ermesinin etkisiz ve hükümsüz kalacağını ve maddenin bu şekilde anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir⁶⁹. TBK m. 109/II' de bu hususu karşılayan metnin; "Tevdi edilen şey, geri alındığı anda alacak, bütün yan haklarıyla birlikte varlığını sürdürür" şeklindeki ibaresinin, geri alma üzerine sanki tevdi yapılmamış gibi bir hukuki sonucun doğmasını ifade ettiği gerekçesiyle, eskisine göre daha isabetli olduğu belirtilmiştir⁷⁰.

92, N. 115 vd. **Üçer** (200) de geri alınamaz tevdi bakımından, tevdiin bir ifa aracı olduğunu ifade etmiştir.

⁶³ Doktrinde bu görüşün gerekçesi olarak, tevdiin borçlunun mal üzerindeki tasarruf yetkisine etki yapmaması gösterilmektedir. Bu görüşte olarak bkz. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1126.

⁶⁴ Kabul beyanının tevdi edene mi, tevdi edilene mi yöneltileceği konusu tartışmalıdır. Bkz. **Koç**, 193; Açık veya örtülü olabilecek kabul beyanının hem borçluya hem de tevdi edilene yöneltilebileceği konusunda bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 130.

⁶⁵ **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 128. Doktrinde borçlu tevdi sözleşmesinde şeyi geri alma hakkından feragat etmişse, geri almanın mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Bkz. **Tunçomağ**, 771. Keza, borçlunun feragat etmesi sebebiyle geri alınamaz tevdiin söz konusu olduğu hallerde, tevdi hukuka aykırı bir şekilde yapılmışsa borçluyu borçtan kurtarmayacak yani ifa etkisi taşımayacaktır. Bkz. **Üçer**, 200.

⁶⁶ **Schranner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 98; **Weber**, Berner Kommentar, OR 92, N. 116; **Eren**, 1021.

⁶⁷ **Eren**, 1021; **Üçer**, 195.

⁶⁸ Alacağın bütün fer'ileriyle yeniden doğacağı yönünde; **Serozan**, 150 ve dn. 10; **Reisoğlu**, 340; **Tunçomağ**, 772; **Aybay**, 128; **Önen**, 193; **Üçer**, 198; **von Tuhr**, 546. Alacağın yeniden doğma imkânı mevcut olduğu sürece, borç ilişkisinin bozucu şarta bağlı bir ilişki olarak varlığını sürdüreceği görüşü hakkında bkz. **Eren**, 1021.

⁶⁹ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1127. *Hatemi* de, alacağın yeniden doğmayacağını ifade etmiş, tevdiiden sonra borçluya karşı değil, vedia alana karşı ileri sürülmesi gereken nisbi talep hakkının, eskisi gibi alacaklıya karşı ileri sürülmesi gerektiğini ifade etmiştir. **Hatemi/Gökayla**, 253.

⁷⁰ **Oğuzman/Öz**, 372. TBK m. 109'un gerekçesinde de: "Gerçekten, bu durumda alacağın sona

Borçlunun malı tevdi ettikten sonra bu durumu alacaklıya bildirmesi gerektiği hususunda, Kanunda özel bir düzenleme mevcut değildir. Fakat dürüstlük kuralı gereğince, borçlunun malı tevdi ettiğini alacaklıya bildirmesi gerektiği kabul edilmiştir⁷¹. Zira borçlunun tevdi bildirmemesi durumu, yan borçlara aykırılık kabul edilip, TBK m. 112 çerçevesinde sorumluluğunu oluşturabilir.

II. Şeyin Satılarak Parasının Tevdii

TBK m. 108'de yer alan düzenlemeye göre malın niteliği itibarıyla tevdi elverişli olmaması halinde, borçlu sırasıyla önce alacaklıya bir bildirimde bulunur, daha sonra ise hâkimin izniyle malı açık artırma ile sattırıp, satış bedelini hâkimin belirleyeceği yere tevdi ederek borcundan kurtulur⁷². TBK m. 108 yedek hukuk kuralı olduğu için taraflar malın satılıp paraya çevrilmeyeceğini kararlaştırabilecekleri gibi, satış için öngörülen şartlarda da değişiklikler yapabilirler⁷³.

Malın satılarak parasının tevdi, yine bir şeyin teslimine ilişkin olan borçlarda söz konusu olur. Bu nedenle bir alacak hakkının satılarak bedelinin tevdi bu hükmün kapsamına girmemektedir.⁷⁴

Şeyin satılarak parasının tevdi edilmesi, borçluya, alacaklının katılmasına gerek

ermesi söz konusu olmadığı için, alacak yeniden tevellüt eder (doğar) denilmesi, hukuk tekniğine uygun değildir" şeklinde belirtilmiştir. Bkz. İlhan **Helvacı**, Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, İstanbul 2011, sh. 249. **Havutçu** ise, söz konusu düzenlemenin, geri alma durumunda alacağın sona ermesinin söz konusu olmayacağı düşüncesiyle getirildiğini, borçlanılan edimin geri alınması imkânı olduğu sürece bir askı döneminin mevcut olması nedeniyle geri alma durumunda alacağın bütün fer'ileriyle yeniden canlanmasının hukuk tekniğine aykırı olmayacağını ifade etmiştir. Bkz. Ayşe **Havutçu**, "İfa Engelleri ve İfa Engellerine Bağlı Hukuki Sonuçlar", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2011, sh. 325.

⁷¹ Bu görüşte olarak bkz. **von Tuhr/Escher**, 78; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 92, N. 88; **Üçer**, 181; **Reisoğlu**, 340. Fakat alacaklının tevdi edilen yeri beğenmemesi ya da tevdi rıza gösterip göstermemesi sonucu etkilemeyecektir. Bkz. **Feyzioğlu**, 154.

⁷² **Oğuzman/Öz**, 372; **Aybay**, 128; **Kılıçoğlu**, 683; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1127; **Serozan**, 150; **Eren**, 1022; **Reisoğlu**, 342; **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Nomer**, 239; **İnal**, 293; **Bilgili/Demirkapı**, 175.

⁷³ **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 11-12; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 7; **Üçer**, 213. (Eski) BK m.92'nin [TBK m. 108] düzenleyici bir hüküm olması nedeniyle borçlu sözleşme yapılırken veya sonradan satış hakkından vazgeçebilir. Bkz. **Eren**, 1022. Hükmün emredici nitelikte olmamasının malın pazarlık suretiyle satılacağına taraflarca kararlaştırılabilmesini mümkün kılacığı kabul edilebilir. Bkz. **Koç**, 234. Kanunda satışın yapılacağı yer ve satışın isteneceği zaman hakkında bir hüküm olmaması nedeniyle yerinin belirlenmesinde hâkimin ifa yerine ilişkin kuralları dikkate alması mümkündür, fakat bu konuda zorunluluk yoktur. Bkz. **Üçer**, 206.

⁷⁴ **Eren**, 1022; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 6; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 9.

olmadan borçtan kurtulma imkânı tanıyan bir haktır⁷⁵. Kural olarak bir hak olmakla birlikte, şeyin satılarak parasını tevdi etmek, bazı durumlarda bir yükümlülük teşkil eder⁷⁶. Malın satılarak paraya çevrilmemesi, alacaklının çok büyük bir zarara uğramasına sebep olacaksa, borçlu malı satmakla yükümlüdür. Örneğin, borcun konusunu, satılmaması durumunda bozulacak olan gıda maddesi teşkil ediyorsa borçlu malı satıp paraya çevirmekle yükümlüdür⁷⁷.

Kanunda belirtilen şartları taşımayan satış sonucu satış bedelinin tevdi edilmesi ise, hukuka aykırı olur ve borçlunun borçtan kurtulmasını sağlamaz⁷⁸. Örneğin, eşyanın tevdi elverişli olduğu veya satışı haklı kılacak sebeplerin oluşmadığı, hâkimin izninin olmadığı ya da ihtarın yapılmadığı durumlarda satış, borçluyu borçtan kurtarmaz⁷⁹.

Alacaklının teslim almakta temerrüde düştüğü mal, patlayıcı-yanıcı madde şeklinde, bulunduğu ortam için tehlike arz edebilecek niteliklerde olabileceği gibi; bekletildiği zaman bozulacak bir gıda maddesi (taze et, süt ürünleri, bazı meyveler ve sebzeler vs.) de olabilir. Malın bir yerden bir yere taşınması, korunması, gözetilmesi, bakımı çok büyük masrafı gerektirebilir⁸⁰. Bu gibi durumlarda mal, tevdi elverişli değildir⁸¹.

⁷⁵ **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 7.

⁷⁶ **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 5; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 8.

⁷⁷ Malı satma yükümlülüğü, Kanunda bazı özel düzenlemelerle de öngörülmektedir. Örneğin TBK m. 226/III, 534/II.

⁷⁸ **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 52; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 63; **Oğuzman/Öz**, 373.

⁷⁹ Ancak belirtilmelidir ki, 3. kişi ile yapılan satış sözleşmesi, geçerli olacaktır. Borçlunun borcun konusu üzerinde tasarruf yetkisi varsa veya 3. kişi iyiniyetli ise 3. kişi malın mülkiyetini iktisap eder. **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 52; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 54. Bu durumda borcun konusu parça borcu ise borçlunun sorumlu olduğu imkânsızlık söz konusu olur ve borçlu tazminat ödemekle yükümlü olur. **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 53; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 57. Fakat borcun konusunu cins borcu oluşturuyorsa, nevi telef olmaz kuralı uyarınca borçlunun aynen ifa borcu devam eder.

⁸⁰ Doktrinde çeşitli açılardan tevdi elverişli olmayan mallara örnekler verilmiştir. Kaplayacağı yer sebebiyle uçak; tevdi edilse bile muhtemelen alınmayacağı ve orada birikeceği için kuru temizlemeden alınmayan mallar; çabuk bozulabilecek, çürüyebilecek şeylerden et, balık, ekmek, yumurta, süt ürünleri, sebze, meyve, çikolata (BGE 42 II 225), çiçek; tevdi edilmesi uygun olmayan, bakımı hem zor hem de masraf gerektiren hayvanlar, bitkiler veya tevdi edileceği ortam için arz edeceği tehlike bakımından bazı kimyasallar, patlayıcı madde, yanıcı kimyasallar vb. Bkz. **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 16,17, 19; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N.12, N 13, N 17; **Tunçomağ**, 773; **Reisoğlu**, 341; **Eren**, 1022, 1023; **Kılıçoğlu**, 683; **Oğuzman/Öz**, 372.

⁸¹ **Eren**, 1020; **Koç**, 244-250; **Oğuzman/Öz**, 372; **Üçer**, 208; **Kılıçoğlu**, 683; **Nomer**, 239; **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Aybay**, 128; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1127. (Eski) BK m. 92'nin başlığı satma hakkı olup, [...]şeyin mahiyeti tevdi engel olur veya verilecek şey bozulmaya maruz veya muhafazası masrafı mucip veya tevdi büyük masrafları müstelzim olur [...] şeklinde bu husus belirtilmiştir. Keza doktrinde bu tür durumlarda, tevdiin akıl dışı gözükeceği ifade edilmiştir. Bkz. **Serozan**, 150.

TBK m. 108'de borçlunun, önce alacaklıya bir bildirimde (Kanundaki ifadesiyle ihtarda) bulunup sonra hâkimden izin alarak malı sattırması gerektiği düzenlenmiştir. Doktrinde, alacaklının bu bildirimde (Kanundaki ifadesiyle ihtara) uymaması halinde bir yaptırımla karşılaşmayacağı gerekçesiyle, burada bir ihbar külfetinin varlığından bahsedilmektedir⁸². Bize göre, borçlunun tevdi elverişli olmayan malı satması için alacaklıya yapacağı bildirim amacını, alacaklıya durumun ciddiyetini hatırlatmak, teslim almada temerrüde düşüğü malın satılacağını haber vererek halen teslim alma imkânı olduğunu, son bir kez düşünüp satışı önlemesini sağlayabileceğini haber vermektir⁸³. Bu nedenle, bildirimden sonra alacaklıya ifayı kabul edebilmesi için makul bir süre de tanınmalıdır⁸⁴. Alacaklı ifayı kabul etmeyeceğini baştan söylemiş olsa da, bu bildirim yapılması şarttır⁸⁵. Bu bildirim, şekle tâbi olmayan tek taraflı varması gereken bir beyan ile gerçekleştirilir. Alacaklıya bildirimde bulunulduktan sonra ise, borçlunun mahkemeye başvurması ve satış için hâkimden⁸⁶ izin alması şarttır⁸⁷. Kendisine başvuru hâkim, satış izni verebilmek için alacaklının temerrüde düşmüş olması, alacaklıya bildirim yapılması gibi gerçekleşmesi gereken şartların mevcudiyetini kontrol edecektir⁸⁸. Seçimlik borçlarda ise, seçim hakkı alacaklıya tanınmıştır

⁸² Bu bildirim varması gerekli bir irade beyanı olmadığı, sadece yapılacak bir davranışın ihbarı niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 27; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 27. Kanunda ihtardan söz edilmesine rağmen, burada teknik anlamda bir ihtarın mevcut olmadığı, bir bilgi açıklaması olduğu yönünde bkz. **Kılıçoğlu**, 683, 684; **Eren**, 1023.

⁸³ **Feyzioglu**, 156; **Oğuzman/Öz**, 372- 373; **Tunçomağ**, 774; **Eren**, 1023; **Üçer**, 209; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 26; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 27.

⁸⁴ **Tunçomağ**, 774; **Üçer**, 209; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 28; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 27.

⁸⁵ **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 29; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 27.

⁸⁶ (Eski) BK m. 92 hükmü, "hâkimin izniyle" satılıp bedelinin tevdi edileceğini düzenliyordu. Görevli hâkim, HUMK m.8/f.2,b.4 uyarınca sulh hâkimi olarak anlaşılacaklardı. HMK'da ise alacaklı temerrüdünde tevdi hükümleri yer almamış, tevdi edilemeyecek eşyanın satılması (Eski BK m. 92 - TBK m.108) HMK m. 382 uyarınca doğrudan çekişmesiz yargı işi olarak öngörülmüştür. HMK m. 383 hükmü, aksine bir düzenleme olmadıkça tüm çekişmesiz yargı işleri bakımından (özellikle de HMK m. 382 hükmünde sayılan çekişmesiz yargı işleri bakımından) sulh mahkemesini görevli kılmıştır. O halde görevli mahkeme, HMK m. 383 hükmü uyarınca sulh hukuk mahkemesi; yetkili mahkeme ise, tevdi kısmında açıklandığı üzere ifa yeri sulh hukuk mahkemesidir. Ayrıca, malın bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir. **Tunçomağ**, 774; **Eren**, 1023; **Üçer**, 210.

⁸⁷ **Üçer**, 210; **Nomer**, 239; **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Kılıçoğlu**, 684; **Reisoğlu**, 341; **Bilgili/Demirkapı**, 175; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1127; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 30. Hâkimin izni olmadan gerçekleştirilen satış, satış bedeli tevdi edilmiş olsa bile, borçluyu borçtan kurtarmaz. **von Tuhr/Escher**, 83. Fakat (eski TTK m.25/2) Yeni TTK m. 23'de yer alan düzenlemeye göre, ticari satışlarda alacaklı temerrüdünde satış için hâkimden izin alınması zorunlu değildir. **Koç**, 238; **Üçer**, 212.

⁸⁸ **Oğuzman/Öz**, 373; **Önen**, 193; **Kılıçoğlu**, 684; **Tunçomağ**, 774; **Eren**, 1023; **Üçer**, 210; **von Tuhr**, 548; **Weber**, Berner Kommentar, OR 93, N. 31.

ve alacaklı bu hakkını kullanmadığı için temerrüde düşmüşse⁸⁹, ifanın konusu belirli olmadığı için borçlunun şeyi satarak parasını tevdi etmesi de mümkün olmayacaktır⁹⁰. Böyle bir durumda, bir görüşe göre, seçim hakkının borçluya geçeceğiinden bahsedilemeyeceği için borçluya TBK m. 110 uyarınca sözleşmeden dönme hakkının tanınması yerinde olacaktır⁹¹. Doktrindeki diğer bir görüş ise, amaca göre yorum gereği bu durumda, alacaklıya ihtar çekilip uygun bir süre verildikten sonra, bu sürenin hareketsiz geçirilmesiyle seçim hakkının borçluya geçeceği sonucuna varmaktadır⁹².

TBK m. 108/I gereği satışın açık artırma ile (TBK m. 274, 275) yapılması gerekli olsa da⁹³, TBK m. 108/II'de satışı yapılacak şeyin borsada kayıtlı olan veya cari fiyatı olan bir mal olması veya satılacak şeyin masrafının yapılacak açık artırma satış masrafına göre az olması halinde, satışın açık artırmaya gerek olmadan pazarlık ile yapılabileceği⁹⁴ ve bu tür durumlarda, hâkimin alacaklıya bildirimde bulunulması koşulunu aramadan da satışa izin verebileceği düzenlenmiştir. Borçlunun kural olarak önce alacaklıya bildirimde bulunması daha sonra hâkime başvurması nedeniyle, bu hükmün ancak borçlunun alacaklıya bildirimde bulunmadan hâkime başvurduğu hallerde hâkim tarafından şartların oluşup oluşmadığının kontrolü esnasında⁹⁵ bildirimde gerek olmadığına karar vererek, satışa izin vermesi gibi durumlarda uygulanabilmesi söz konusu olur.

Malın satılmasından sonra ise, satış parasından satış giderleri çıkartılıp geri kalan miktar, ya alacaklıya ödenir ya da alacaklının teslim alması için ticari olmayan işlerde hâkimin belirleyeceği bir yere tevdi edilir⁹⁶. Bu durumda borçlu, malın satılması ile değil, satılan malın bedelinin tevdi edilmesi ile (mal tevdi edilmiş gibi) sorumluluktan kurtulur⁹⁷. Malın tevdi edilmesi halinde, borçlunun, tevdiden dönmesi (tevdi

⁸⁹ Eren, 1015; Serozan, 143; Oğuzman/Öz, 364; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, 1118; Bilgili/Demirkapı, 173.

⁹⁰ Weber, Berner Kommentar, OR 93, N.39.

⁹¹ Weber, Berner Kommentar, OR 93, N. 39; von Tuhr/Escher, 84; Oğuzman/Öz, 374; Eren, 1025.(Bkz. dn. 104)

⁹² Schraner, Zürcher Kommentar, OR 95, N. 13, OR 92, N. 35.

⁹³ Weber, (Berner Kommentar, OR 93, N.37), açık artırmının yer ve saatinin borçluya bildirilmesi gerektiği hakkında görüş belirtmiştir.

⁹⁴ Oğuzman/Öz, 373; Önen, 193; Feyzioğlu, 157; Aybay, 128; Tunçomağ, 774; Hatemi/Gökayla, 252; Serozan, 150; Koç, 256; Üçer, 211; Nomer, 239; Reisoğlu, 341; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, 1127; Bilgili/Demirkapı, 175. Örnekler için bkz. Kılıçoğlu, 684.

⁹⁵ Bkz. Bu çalışmada, dn. 88.

⁹⁶ Kılıçoğlu, 684; Schraner, Zürcher Kommentar, OR 93, N. 3, 51; Weber, Berner Kommentar, OR 93, N. 6, 49 vd. Tevdi edilmeyen satış bedeli tevdi edilmemiş borç gibi sayılmıştır. Bu görüşte olarak bkz. Üçer, 213. Kanunda belirtilmiş olmasa da tıpkı malın tevdiinde olduğu gibi, satış parasının tevdi edileceği yerin de hâkim tarafından tayin edilmesinin borçlunun borçtan kurtulması için zorunlu olduğu kabul edilebilecektir. Aynı doğrultuda, bkz. Feyzioğlu, 197.

⁹⁷ Oğuzman/Öz, 373; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, 1127; Reisoğlu, 341; Eren, 1022; Koç, 236, Üçer, 206, 212.

edilen şeyin geri alınması) mümkün olduğu gibi, satış bedeli tevdi edildikten sonra da tevdiden dönülmesi, TBK m. 109 çerçevesinde mümkündür⁹⁸.

III. Sözleşmeden Dönme

Borç konusunun bir şeyin teslimine ilişkin olmadığı durumlarda, borçlunun borçtan kurtulmak için başvurabileceği yol, sözleşmeden dönme olup, bu husus (eski) BK m. 94'de "Borcun mevzuu bir aynın teslimini tazammun etmediği surette eğer alacaklı mütemerit ise borçlunun temerrüdüne müteallik hükümlere tevfi kan borçlu akdi feshedebilir" şeklinde düzenlenmişti⁹⁹. Hükümde fesih kelimesi kullanılmış olmasına rağmen bu ifade, sözleşmeden dönme şeklinde anlaşılmaktaydı. Keza, TBK m. 110; "borcun konusu bir şeyin teslimini gerektirmiyorsa, alacaklının temerrüdü halinde borçlu, borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere göre sözleşmeden dönebilir" şeklindedir.

Söz konusu hükmün uygulama alanını, kural olarak, sadece yapma borçları oluşturur¹⁰⁰. Genel olarak, verme borçlarında, temerrüde düşen alacaklı karşısında borçlu, tevdi ya da satış yolunu tercih eder ve verme borçlarının ifasının reddi suretiyle meydana gelen temerrüt halinde sözleşmeden dönme, ayrıca bir borca aykırılık söz konusu değilse, kabul edilmez¹⁰¹. Temerrüde düşen alacaklı aynı zamanda borçlu ise ve asli edimin ifasında borçlu temerrüdüne düşmüş ise, verme edimi borçlusunun, borçlu temerrüdü hükümlerine göre sözleşmeden dönme hakkı vardır¹⁰².

⁹⁸ Ayrıca dönme halinde TBK m. 109/II hükmü uyarınca varlığı devam eden borç, satılan şeye yönelik ilk edim borcu değil, para edimi olacaktır. Bu görüşte olarak bkz. **Oğuzman/Öz**, 374.

⁹⁹ Nitekim Yargıtay da, "Alacaklıya düşen görev teknik açıdan borcun ifasını engellediği çeşitli bilirkişi raporları ile sabittir. Bu durumda davalıya değil davacıya sözleşmeden dönme hakkı tanımak gerekir" şeklinde hüküm tesis etmiştir. Yarg. 15 HD, 7.6.1984, E. 1616, K. 2006. **Karahasan**, 173.

¹⁰⁰ **Tunçomağ**, 775; **Aybay**, 128; **Reisoğlu**, 341; **Kılıçoğlu**, 685; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1128; **Hatemi/Gökyayla**, 252; **Koç**, 265; **Üçer**, 213; **İnal**, 294; **Nomer**, 240. Özellikle vekâlet, hizmet ve istisna sözleşmeleri için bu hükmün uygulama alanı bulacağı kabul edilmelidir. Bu görüşte olarak bkz. **Önen**, 193. Örneğin, işveren, işçisinin çalışmasına izin vermiyor ya da evini tamir ettirecek iş sahibi müteahhidi içeri almıyor ise birinci örnekte işveren diğerinde ise iş sahibi, yapma borçlarının ifasını engelleyerek temerrüde düşmüşlerdir. Bu durum, işçinin ve müteahhidin sözleşmeden dönmesini mümkün kılar. Bkz. **Oğuzman/Öz**, 374, dn. 425; **Feyzioğlu**, 158. Keza bir vekâlet sözleşmesinde de vekilin, vekâlet verenin temerrüdü halinde sözleşmeden dönebileceği ifade edilmiştir. Bkz. **Eren**, 1024. Vekâlet sözleşmesinde, tarafların tek yanlı beyanla sözleşmeyi, sebep göstermeksizin ve (uygun olmayan zamanlar haricinde) herhangi bir süreye uymaksızın sonlandırmaları mümkündür (TBK m. 512).

¹⁰¹ **Aybay**, 128.

¹⁰² Örneğin, (A) ile (C) arasında molozlara ilişkin satış sözleşmesi akdedilmiş, (C) molozlara ilişkin alacaklı konumunda ve molozları zamanında teslim almadığı için alacaklı temerrüdüne düşer. (A)'nın borcu bir verme borcu niteliğinde olduğundan, tevdi imkânı vardır. Tevdi yoluna başvurulması durumunda, sözleşme ile amaçlanan husus gerçekleştirilmiş olur. Bu durumda, (C)'nin eşzamanlı olarak malı teslim alması bir borç niteliği taşıdığından, malı teslim almamasına bağlı

Dönme hakkının sadece yapma borçlarında kullanılabilmesinin gerekçesi, bu tür bir edimin tevdi veya satışının mümkün olmayışı şeklinde açıklanabilir¹⁰³. Aynı gerekçeyle, verme borçlarında da, satış veya tevdi imkânı olmayan bazı istisnai durumlarda, TBK m. 110 kıyas yoluyla uygulanmak suretiyle, borçluya dönme hakkının tanınması kabul edilmelidir¹⁰⁴. Doktrinde, sadece tevdi veya satma imkânına sahip olmayan borçlu için değil, bu imkânlarla sahip olan borçlu için dahi, alacaklı temerrüdü halinde, boşluk doldurma yoluyla dönme hakkının tanınması gerektiği yönünde düşünceler vardır¹⁰⁵. Esasen bu düşünce, somut olayın özelliklerine uygun düştüğü ölçüde ve şartlarına uymak suretiyle kabul edilebilir.

TBK m. 110, alacaklı temerrüdünde borçlunun sözleşmeden dönmesi durumunda, borçlu temerrüdünde alacaklının sözleşmeden dönmesi hakkındaki hükümlerin uygulanacağını ifade etmektedir. Bu durumda, alacaklı, temerrüdün gerçekleşmesi üzerine mehil (önel) vermek suretiyle, mehil sonunda borçluya karşı seçimlik haklardan sözleşmeden dönme hakkını¹⁰⁶ kullanılabilecektir. Benzer şekilde borçlu da, temerrüdün gerçekleşmesi üzerine alacaklıya ifayı kabul için bir mehil vermeli, mehil süresi içinde alacaklı ifa teklifini kabul etmezse mehil sonunda, sözleşmeden dönme hakkını derhal kullanmalıdır¹⁰⁷. Ancak somut olayda TBK m. 124'te be-

olarak borçlu temerrüdünün de oluştuğu ve tam iki tarafa borç yükleyen bu sözleşmede, TBK m. 125 hükümleri uyarınca, (A)'nın sözleşmeden dönerek menfi zararının tazminini isteyeceği kabul edilir. Melek Bilgin **Yüce**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Pratik Çalışmaları, 3. Bası, İstanbul 2013, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Borçlar Hukuku Genel Hükümler II, Yaz Dönemi, 10.07.2007 tarihli Ara Sınav Cevap Anahtarı, sh.288 vd; ayrıca bu hususta anılan eserde bkz. 06.04.2011 tarihli uygulama çalışması, sh. 331.

¹⁰³ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, 1128; **Eren**, 1024; **Serozan**, 151; **Kılıçoğlu**, 685; **Aybay**, 128, 129; **Reisoğlu**, 341; **Bilgili/Demirkapı**, 175.

¹⁰⁴ Örneğin, yukarıda açıklandığı üzere, seçimlik borçlarda seçim hakkı alacaklıya ait ve alacaklı da bu hakkı kullanmıyorsa, borçlunun hangi edimi teslim edeceğini bilememesi halinde, isabetli olarak sözleşmeden dönebilmesi gerektiği kabul edilmiştir. **von Tuhr/Escher**, 84. (Bkz. dn. 91).

¹⁰⁵ Alacaklı temerrüdü halinde verme edimi borçlusunun da, dönme hakkına sahip kılınması gerektiği hakkında bkz. **Serozan**, (Sözleşmeden Dönme), 320-331. Yazar, sırf “alacaklının umursamaz tutumu yüzünden, sadece teslim borçlusunun mahkeme koridorlarında, noter dairelerinde, müzayed salonlarında” emek ve vakit harcamasının, yapma borçlularına ise sözleşmeden dönme hakkının verilmesinin, “talihsiz bir yasa boşluğu” olduğunu, sıkı şartlara tabi kılınmak suretiyle, borçlunun ifa menfaatine engel olan alacaklıya karşı kullanılabilecek olan sözleşmeden dönme hakkının, adaletli bir yaptırım olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. **Serozan**, 152. **Hatemi**, “[...] Alacaklı temerrüdünün, somut olaydaki hal şartları haklı gösteriyorsa, tevdi imkânı bulunsa dahi dönme imkânı vermesini, bu konudaki kanun boşluğunun doldurulması gerektiği [...]” şeklinde görüş bildirmiştir. **Hatemi/Gökyayla**, 254; **Havutçu**, (326) verme borçlarında da, tevdi ve satma hakkına sahip olan borçlunun, dönme hakkını da sıkı şartlara bağlanarak kullanılabilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Aynı görüşte olarak bkz. **Üçer**, 217. **Koç**, (263) ise burada verme edimi borçlularını aleyhine bir dengesizlik oluşmadığını, keza onlara da tevdi suretiyle borçtan kurtulma imkânı verilerek borçtan kurtulma imkânı sağlandığını ifade etmiştir.

¹⁰⁶ Seçimlik haklar için bkz. TBK m. 125.

¹⁰⁷ **Weber**, Berner Kommentar, OR 95, N. 15; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 95, N. 15; **Oğuzman/Öz**, 375; **Eren**, 1025; **Kılıçoğlu**, 685; **Reisoğlu**, 342; **Hatemi/Gökyayla**, 253; **Bilgili/Demirkapı**, 176.

lirtilen durumlardan biri söz konusu ise, borçlu mehil vermeden de sözleşmeden dönebilir¹⁰⁸. Sözleşmeden dönme, varması gerekli tek taraflı bir irade açıklaması ile kullanılan bozucu yenilik doğuran bir haktır. TBK m. 110, yedek hukuk kuralı olduğu için borçlunun dönme hakkından sözleşme kurulurken veya kurulduktan sonra açık veya örtülü olarak feragat etmesi mümkündür¹⁰⁹.

Sözleşmeden dönmenin hukuki niteliğine yüklenebilecek anlam, henüz ifa edilmemiş bir edim bakımından herhangi bir soruna sebebiyet vermez¹¹⁰. Ancak ifa edilmiş olan bir edimin iadesinin hangi hukuki temele dayandırılacağı tartışmalıdır¹¹¹.

Borçlunun davranışı yüzünden edimi elde edemeyen alacaklı, sözleşmeden dönme hakkını kullanabiliyorsa, aynı hakkın, usulüne uygun ifa teklifi kabul edilmeyen borçluya da tanınması isabetli olmakla birlikte, maddede, sözleşmeden dönen borçlunun, borçlu temerrüdünde sözleşmeden dönen alacaklıya tanınan menfi zararının tazminini talep hakkını kullanıp kullanamayacağına yönelik açıklık olmaması, doktrinde farklı görüşlere yol açmıştır¹¹². Doktrinde savunulan bir görüşe göre¹¹³,

¹⁰⁸ Mehil verilmişse süre sonunda sözleşmeden dönme hakkı kullanılır fakat mehil verilmesine gerek olmayan hallerde hemen sözleşmeden dönmek mümkündür. TBK m. 124'e göre, borçlunun hal ve durumundan mehil vermenin etkisiz olacağına anlaşılması, borcun ifasının alacaklı için faydasız kalması ve akdin hükümlerine göre borcun tayin ve tespit edilen bir zamanda belirli bir süre içinde ifa edilmesi gerekiyorsa mehil vermeye gerek kalmadan da sözleşmeden dönmek mümkündür. **Oğuzman/Öz**, 375; **Koç**, 269; **Eren**, 1025. Alacaklının mehil içinde ifayı kabul etmemesi durumunda borçlu sözleşmeden dönebileceği gibi, mütemerrit alacaklıdan her zaman gecikme sebebiyle tazminat ile alacağı olan yapma borcunun borçlu tarafından ifası için kendisine düşeni ifa etmesini de isteyebilecektir. Keza, borçlu edimin devamından vazgeçerek yapma borcunu ifa edememesinden doğan zararların tazminini de isteyebilecektir. Bkz. **İnal**, 294.

¹⁰⁹ **Weber**, Berner Kommentar, OR 95, N. 13; **Schraner**, Zürcher Kommentar, OR 95, N. 14.

¹¹⁰ **Üçer**, 219.

¹¹¹ Bu tartışmalar için bkz. **Koç**, 270; **Üçer**, 218 ve devamı; **Weber**, Berner Kommentar, OR 95, N.16.

¹¹² **Oğuzman/Öz**, 375; **Eren**, 1025. Alacaklının edimi kabul hakkı ilkesi ve bu ilkenin kanundan doğan istisnalarına uygulanacak temerrüt hükümleri hakkında doktrindeki görüşler için ayrıca bkz. **Koç**, 66-77.

¹¹³ Bu görüşte olarak bkz. **Eren**, 1025, 1026; **Önen**, 193; **Feyzioğlu**, 158; **Tunçomağ**, 775; **von Tuhr**, 541; **Bilgili/Demirkapı**, 173. Bu görüşe göre tazminat talebi için sadece haksızlık yeterli olmayacak, alacaklının kusurlu olma şartı da aranacaktır. Özellikle eser sözleşmesi bakımından, yüklenicinin (müteahhidin) iş sahibinin hareketinden haksız bir zarara uğramış olması gerekçesiyle bu görüşün kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. **von Tuhr/Escher**, 84; **von Tuhr**, 549. Anılan düzenlemeye göre, borçlanılan şeyin yapılması iş sahibi nezdinde meydana gelen bir kaza nedeniyle mümkün olmuyorsa, yüklenici (müteahhit) yaptığı işin kıymetini ve bu kıymete dahil olmayan masrafları alabileceği gibi iş sahibinin kusuru olması durumunda yüklenicinin (müteahhidin) başkaca zarar ve ziyan istemeye hakkı da olacaktır. **Serozan** da "borçlunun, bundan başka dönme işlemi ile bir arada, ya da bir başına kusurlu alacaklısından zarar-giderim istemesi de olanaklı tutulmak gerekir.[...]borçluya sözleşmeden dönme hakkının yanı sıra (kümülatif veya alternatif olarak) bir zarar-giderim, isteme hakkı da tanımak, kaçınılmaz gözükmektedir" şeklinde ifade etmektedir. **Serozan**, (Sözleşmeden Dönme), 325. **Hatemi** ise bu konuda görüşü-

maddede borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlere yollama yapılmış olması ve TBK m. 485/II'deki düzenleme¹¹⁴ nedeniyle borçluya kusuruyla temerrüde düşen alacaklıdan, uğradığı zararı tazmin edilmesini isteme hakkının tanınması gerekir. Aynı sonuca ulaşan bir başka görüş ise¹¹⁵, alacaklının tazminatla yükümlü tutulmamasının onun, dürüstlük kuralına aykırı bu davranışına prim vermek ya da onu temerrüde özendirmek anlamına geleceği ve borçlunun sözleşmenin ifa edileceğine duyduğu güvenin boşa çıkması nedeniyle uğradığı zararlara katlanmak zorunda bırakılmasının, adalet ve hakkaniyet duygularını zedeleyeceğini, bu sonuca ulaşılmasının gerekçesi olarak belirtmektedir.

Bir diğer görüş ise¹¹⁶ alacaklının borcun ifasını kabul etmesinin borç sayılabileceği haller dışında, alacaklı temerrüdünün sorumluluğa yol açmayacağı gerekçesiyle, isabetli olarak, alacaklının tazminat ödeme zorunluluğu olmayacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre borcun ifasını kabul alacaklı için aynı zamanda bir borç sayılıyorsa¹¹⁷, sözleşmeden dönme halinde tazminat talebi mümkün olacaktır. Örneğin, bir satış sözleşmesinde alıcının borcu hem sunulan edimi kabul etmek hem de semeni ödemektir. Edimi kabul borcunu haklı bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen alıcı, borçlu temerrüdüne düşmüştür. Bu durumda satıcının sözleşmeden dönmesi halinde menfi zararının tazmini istemi TBK m. 123-125 (eski BK m. 106 ve 108) çerçevesinde mümkün olmalıdır¹¹⁸.

Ekleme gerekir ki, doktrinde borçlunun alacaklıdan olumlu zararın tazminini de isteyebileceği ileri sürülmüştür¹¹⁹. *Bucher*'e göre kanun burada "dönme" kavramını teknik anlamda kullanmamaktadır. Burada kanun borçluya, sözleşmeden dönüp olumsuz zararının tazminini isteme veya aynen ifadan vazgeçip olumlu zararının taz-

nü "[...] dönme seçeneğinin haklı olarak kullanıldığı durumlarda akdi giderim isteme de mümkün olması[...]" şeklinde ifade etmiştir. **Hatemi/Gökyayla**, 250.

¹¹⁴ Eski Borçlar Kanunu m. 370.

¹¹⁵ Bu görüşte olarak bkz. **Koç**, 274.

¹¹⁶ Bkz. **Oğuzman/Öz**, 375. *Nomer* (240), dönme halinde sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararın, TBK m. 125/III uyarınca tazmininin istenemeyeceğini belirtmiş, buna gerekçe olarak da, hakkını kullanmaktan kaçınan bir kimsenin bundan dolayı sorumlu tutulamayacağını ifade etmiştir. Keza doktrinde alacaklı temerrüdünün sadece bir hukuki ödev aykırılık oluşturup, bir yüküme aykırılık oluşturmaması gerekçe gösterilmek suretiyle, dönmeye bir tazminat talebinin eklenmesi için borçlu temerrüdü ya da sözleşmenin müspet ihlalinin koşullarının ayrıca gerçekleşmiş olması gerektiği beyan edilmiştir. Bkz. **Serozan**, 151.

¹¹⁷ Bkz. dn.1.

¹¹⁸ Bu konuda Yargıtay da karşılıklı edimleri içeren sözleşmenin taraflarından olan satıcının verilen ek süreye rağmen, edimini yerine getirmeyerek temerrüde düşmesi halinde, alıcının sözleşmeden dönüp menfi zararını satıcıdan talep edebileceğini belirtmiştir. Yarg. 13. HD. 24.06.1987, E. 2599, K. 3778. (*Kazancıhukuk*).

¹¹⁹ Eugen **Bucher**, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, 2. Auflage, Zürich 1988, sh. 326; Max **Keller**/Christian **Schöbi**, Allgemeine Lehren des Vertragsrechts: Das Schweizerische Schuldrecht Band I, sh. 294.

minini isteme hakkı tanımaktadır. *Keller/Schöbi*'ye göre ise, borçlu, alacaklının temerrüdü durumunda sözleşmeden döndüğünde, sözleşmenin ayakta tutulması veya ortadan kalkması arasında bir seçim hakkına sahip değildir. Borçlunun sözleşmeden dönmesiyle, sözleşme ortadan kalkacaktır. Ancak bu sonuç borçlunun durumunun ağırlaşmasına sebep olacağı için, borçlu olumlu zararının tazminini de talep edebilmelidir.

Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde ise, alacaklı temerrüdü halinde, borçlunun sözleşmeden dönme hakkını kullanmasıyla, ileriye etkili feshin sonuçları meydana gelir¹²⁰. Son olarak belirtelim ki, yapma borcunun ifasının borçlu yerine üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmesine izin verilen hallerde, alacaklının temerrüdü, üçüncü kişiye sözleşmeden dönme hakkı vermeyecektir. Zira sözleşmeden dönme hakkı, sadece sözleşme ilişkisi içinde olan taraflarca kullanılabilir¹²¹.

SONUÇ

Alacaklının temerrüdü, alacaklıdan kaynaklanan bir ifa engelidir. Alacaklının haklı bir sebep olmaksızın usulüne uygun olarak sunulan ifa teklifini kabul etmesi veya ifa için kendisine düşen hazırlık işlemlerini gerçekleştirmemesi, borçlunun sorumluluğunun pek çok halde hafifletilmesini gerektirir. Örneğin, borçlunun malı korumak için yaptığı masraflar alacaklıya ait olmalı; hasar, alacaklıya intikal etmeli; hafif kusur halinde de borçlunun sorumluluğu sınırlandırılmalıdır.

Alacaklının ifayı engellemesiyle, borçlunun borçtan kurtulması da engellenmiş olur. Kanunda borcun konusuna göre borçluyu borçtan kurtarıcı bazı imkânlara ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Teslim edilmesi gereken bir malın teslimi kabul edilmediğinde borçlunun malı, hâkimin izniyle belirlenen yere tevdi etmesi borçluyu borçtan kurtarır. Ticari eşyalar için hâkimden tevdi yeri belirlenmesini istemek ise zorunlu tutulmamıştır.

Teslimi gereken şeyin, tevdi çeşitli sebeplerle elverişli olmaması halinde ise borçlu, alacaklıya malın satılacağını bildirdikten sonra hâkimin izniyle malı sattırır ve satış bedelini tevdi ederek borcundan kurtulur. Sözleşmenin konusunun kural olarak yapma borcuna ilişkin olması halinde ise, Kanunda borçluya, borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere göre sözleşmeden dönme imkânı tanınmıştır. Bu durumda bir işin görülmesini engelleyen alacaklı karşısında borçlunun sözleşmeden dönmek suretiyle, sözleşme ilişkisinin baştan itibaren hiç kurulmamış duruma getirilmesi ve borcundan kurtulması imkânı mevcut olacaktır.

¹²⁰ Oğuzman/Öz, 375.

¹²¹ Oğuzman/Öz, 375.

KISALTMALAR

Art.	: Artikel (madde)
Aufl.	: Auflage (bası, baskı)
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
BK	: 818 Sayılı (eski) Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
dvm.	: devamı
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
m.	: madde
N.	: Not, kenar notu
OR	: Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
sh.	: sahife
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Yarg.	: Yargıtay

KAYNAKÇA

- Aral** Fahrettin/**Ayrancı** Hasan, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Bası, Ankara 2012.
- Aybay** Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Bölüm, 13. Bası, İstanbul 2011.
- Barlas** Nami, Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1992.
- Bilgili** Fatih/**Demirkapı** Ertan, Borçlar Hukuku, İzmir 2015.
- Bucher** Eugen, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, 2. Aufl., Zürich 1988.
- Eren** Fikret, Borçlar Hukuku, 6098 Sayılı TBK'na Göre Hazırlanmış Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2014.
- Eren** Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2014 (Atıf Şekli: **Özel**).
- Feyzioğlu** Necmeddin Feyzi, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C.II, 2.Bası, İstanbul 1977.
- Hatemi** Hüseyin/**Gökayla** Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 3. Bası, İstanbul 2015.

Hatemi Hüseyin/Serozan Rona/Arpacı Abdülkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992.

Havutçu Ayşe, “İfa Engelleri ve İfa Engellerine Bağlanan Hukuki Sonuçlar”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2011, (sh. 317-337).

Helvacı İlhan, Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, İstanbul 2011.

İnal Tamer, Borca Aykırılık ve Sonuçları, Papatya Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul 2009.

Kaniti, Salomon: Akdin İfa Edilmediği Def’i, İÜHF Yayınları No:954, İstanbul 1962.

Karahasan Reşit Mustafa, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.5, İstanbul 2004.

Keller Max/Schöbi Christian; Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, Das Schweizerische Schuldrecht Band I, 1988.

Kılıçoğlu Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara 2014.

Kocayusufpaşaoğlu Necip/Hatemi Hüseyin/Serozan Rona/Arpacı Abdülkadir, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm - C. III. Rona **Serozan İfa**, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Bası, İstanbul 2014 (Atıf şekli: **Serozan**).

Koç Nevzat, İsviçre –Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1992.

Moralı, Ayanoğlu, Ahu: “Taraflardan birinin dava esnasında borcun ifa edilmediği def’ini ileri sürmesine bağlanabilecek sonuçlar”, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2008/2, Sayı:10, sh. 451-468.

Nomer Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Bası, İstanbul 2012.

Oğuzman Kemal/Öz Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt-I, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2014.

Önen Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Kurallar, Ankara 1974.

Özdemir Hayrunnisa, “Satış Sözleşmesinde Yarar ve Hasarın İntikali”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2011, (sh. 359-379).

Reisoğlu Safa, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 25. Bası, İstanbul 2014.

Schraner Marius, Die Erfüllung der Obligationen, Art. 68-96 OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR), 3. Aufl., 2000. (Atıf şekli: **Zürcher Kommentar**).

Serozan Rona, Sözleşmeden Dönme, 2. Bası, İstanbul 2007 (Atıf şekli: **Sözleşmeden Dönme**).

- Tandoğan** Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.I/I, İstanbul 2008 (Atıf şekli: **C. I/I**).
- Tandoğan** Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.II, İstanbul 2010.
- Tekben** Tuğçe, “Medeni Hukuk ve Usul Hukuku Açısından Defi’ler”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Mezuniyet Projesi, İstanbul 2010 (*Yayımlanmamış*).
- Tekinay** Sulhi Selahattin/**Akman** Sermet/**Burcuoğlu** Haluk/**Altop** Atilla, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler,6. Bası, İstanbul 1988.
- Tunçomağ** Kenan, Borçlar Hukuku, Cilt I, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976.
- Üçer** Mehmet, Roma Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacaklının Temerrüdü, Ankara 2007.
- von Tuhr**, Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı, C.1-2, Çeviren: Cevat Edege, Ankara 1983.
- von Tuhr** Andreas/**Escher** Arnold/**Siegwart** Alfred/**Schulin** Hermann, Allgemeiner Teil des schweizerischen Obligationenrechts, Bd. II, 3. Aufl., Zürich 1974 (Atıf şekli: **von Tuhr/Escher**).
- Weber** H. Rolf, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, 2. Aufl., 2005 (Atıf şekli: **Berner Kommentar**).
- Yavuz** Cevdet/**Acar** Faruk/**Özen** Burak, Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 9. Bası, İstanbul 2014.
- Yüce** Bilgin Melek, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Pratik Çalışmaları, 3. Bası, İstanbul 2013.
- Zevkliler** Aydın/**Gökyayla** Emre, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Ankara 2013.

Yararlanılan Elektronik Hukuk Veritabanları

- Kazancı (*Hukuk Otomasyon*): Yargı kararlarının ve güncel mevzuatın yer aldığı elektronik hukuk veritabanı, <www.kazanci.com>.
- Kazancı Hukuk (*Jurisdictio*): Yargı kararlarının ve güncel mevzuatın yer aldığı elektronik hukuk veritabanı, <khyk.kazancihukuk.com>.